

(blz. 29). We V. niet wijzer
ch geen reken-
de problemen,
haspelt zooveel
ervlakkig, heft
verklaart niets
wetenschappelijke
nde of is op
de belijdenis
een machtig

ergelijke wijze
zichzelf reeds
rnstige, eerlijk-
door dit alles
zich geërgerd
och van diens

veerstand over-
per in te gaan.
eerlegging van
geuit tegen de
t dit volmaakt
op ons Geref.
iken, nog min-
nden door Prof.
maakt met de
en, zal onmid-
dingen inzelen
calvinistische
ze weerlegging
chten brengen,
ld in een wijs-
k gehalte, een
gegevens tracht
beelden, welke
leend. Dat zoo-
terrein moge-
p te betreuren.
g-wekkende in
denkbeelden te
cht met Schrift
n, terwijl zulks
gereformeerde
en toestemmen,
is.

een duidelijk
g der geesten.
nigen van onze
te hebben. Die
wetenschappelijke
dat de schapen
orden gemaakt
aan het woord
ook ketterijen
zijn, openbaar

len we dan in
de wijsgeerige
er deze in dit
auteur onom-
dt bij denkers,
verschilt. Deze
meer we er op
ovigen zegt te
en kan hij een
t wien hij toch
belijdenis.

Dr S. beweert:
tuurlijke" wijs-
a kosmos" (blz.
sel-theist, d.w.z.
t het godde-
verband daan-
an me immers
onder de wet
so, zonder meer
doeld is: Zijn)
46). Natuurlijk,
delijks is, dan
vet.

en wet en Wet-
is God" (blz.
wezenskenmerk
eist genoemd
maar worden
pantheïsme ge-
fide banvonnis-
sch en dus ook
st. Geen andere
it dan dat dat-
het goddelijke
een lijn staat,
n wetten stelt.
auteur de heele
en en verschij-
borgen, kennen
in zichzelf
dus zelfgenoeg-
ook te zoeken
el binnen den
het in zichzelf
heid beteekent,
et tegelijkertijd
oort in zichzelf
we hier op een
t op verkeerd
eenig bewijs —
genstelling met
eden spreekt.
aanvaarden.

g in schrijvers
Ze komt hierop
tantes; ziel en
t verbonden in
een derde sub-
is ook niet de
mensch, het is
e „persoon" ge-
griftuurlijke ge-

dachten breed heeft uiteengezet, lezen we tot onze
stomme verbazing: „tot zoover hebben we de belijde-
nis laten spreken. Dit moet dus ieder Gereformeerde
als waarheid erkennen" (blz. 91).

Ja, ja, tot op 1937 heeft ieder Gereformeerde als waar-
heid erkend, dat er in de schepping en in den mensch
niets goddelijks is, dat God alleen de Souvereine, de
Zelfgenoegzame, de Wetgever is en dat heel de mensch-
heid Gods is, niet slechts een goddelijke kern in den
mensch (het ik). We zouden nu deze grondslagen van
ons algemeen en ongetwijfeld Christelijk geloof moeten
loslaten, daartoe uitgenoodigd door een Geref. predikant.

Dr S. leert zich in dit alles kennen als een aanhanger
van het wijsgeerig subjectivisme, de theorie, die
het menschelek subject vergoddelijkt, boven de wet
stelt, met souvereiniteit bekleedt.

Het volstrekt onhoudbare van deze meening blijkt
ook hieruit, dat bij het sterven het formeele ik, als
eenheidsband tusschen ziel en lichaam verdwijnt, zoo-
dat de zielen na het sterven onpersoonlijk en geen
beeld Gods meer zouden zijn.

De karakterisering van Dr S.'s wijsbegeerte als sub-
jectivisme is nog niet voldoende. Er moet nog aan
worden toegevoegd, dat dit subjectivisme een gnos-
tisch karakter draagt. D.w.z. het goddelijke in de
wereld wordt in scherpe tegenstelling gezien met het
overige deel der schepping, dat wel onder de wet staat.
Tusschen beide is een onoverbrugbare kloof. Dit blijkt
niet alleen hieruit, dat de schrijver de ziel het hogere
deel in den mensch noemt (blz. 93), maar ook po-
neert, dat het menschelek lichaam geen gelijkenis
Gods kan vertoonen, omdat God geestelijk is (blz. 99).
„Ziel en lichaam, geest en stof drukken dezelfde ver-
houding uit van schepper en schepsel" (blz. 99). Dus
de ziel, de geest met het ik als kern, is God, terwijl het
lichaam, de stof, de verschijning het lagere is, door een
kloof van het hogere gescheiden. Daarom noemt de
auteur de zinnelijke hegeerten **lager** dan de geestelijke.
Van een maaltijd genieten staat minder hoog dan kunst-
genot. Weer wordt voor deze dwaling de Heilige Schrift
te hulp geroepen, daar het op blz. 116 heet: „Doch ook
Gods Woord onderscheidt wel ter dege „hooger" en
„lager" beginsel, deel. Uit de aarde aardsch, stof uit
stof, maar daarin blaast God het hogere beginsel,
den geschapen Geest (met een hoofdletter — J. M. S.)
en deze is van hemelsche afkomst". „Er is iets in hem
(n.l. den mensch) van God" (blz. 123). „Hij (n.l. de
mensch) God" (blz. 130).

We noemen tenslotte nog deze twee dwalingen van
dezen auteur, dat de goddelijke Personen van de drie-
eenheid **iets formeels** zijn en dat hij niet weet, of de
verhouding van God tot Adam vóór den val ook religie
(hand des verbonns) kan worden genoemd (respectieve-
lijk blz. 102 en 80).

Ik geloof voor de lezers van dit blad de vraag, boven
dit artikel geplaatst: Is Dr Steen een calvinistisch wijs-
geer?, voldoende te hebben toegelicht om daarop te
kunnen antwoorden: helaas niet. Het is na het boven-
staande geen open vraag meer, aan welke zijde de
„philosophia deformata" te zoeken is. En we stemmen
met Prof. Kuyper in: inderdaad, erger dan in de dagen
van Assen.

—G.R.

J. M. S.

De zaak Ds K. van Dijk.

Indertijd gaven we hier het woord aan Dr C. J.
Goslinga, die bezwaren inbracht tegen overname van
een door den heer J. van Dijk in „Leeuwarder Kerkbode"
geschreven artikel, betreffende de zaak van Ds K. van
Dijk, missionair-predikant. Waar we Dr Goslinga het
woord gaven, die ook tegen den heer J. van Dijk zijn
bezwaren inbracht, eischt „de billijkheid", dat we thans
ook overnemen, wat laatstgenoemde op zijn beurt op-
merkt ter beantwoording van Dr Goslinga:

In den eersten tijd ben ik steeds uitgegaan van
de veronderstelling — omdat ik dat zoo gaarne wilde
en dat het meest voor de hand lag —: Ds van Dijk
zal zich hebben misgaan en de Generale Synode is
in haar recht". Maar bij vragen en navragen, bij
ernstig onderzoeken, niet alleen door mij, ook door
„bevoegde instanties", kwam ik tot de voor mij, neen,
niet verblijdende maar verbijsterende overtuiging, dat
de Synode (ik bedoel in 1933) had gefaald. Dat heeft
me gesnakt. Daardoor heeft mijn vertrouwen in de
meerdere vergaderingen onzer kerken een schok ge-
kregen. Wat ik bij den aanvang niet had willen ge-
looven, heeft de Generale Synode van 1936 zelf moe-
ten toegeven: „Wij hebben den missionaire Denaar
Ds van Dijk onverhoord en ten onrechte veroordeeld!"

En ook daarna wilde ik gaarne voor de toekomst
onze Generale Synode m'n volle vertrouwen geven.

Wat doet echter dezelfde Synode, die de fout van
haar voorgangster met leedwezen erkent?

Weer veroordeelt ze dienzelfden Missionair on-
verhoord!

Had Dr G., die in de Zendingzaken geen onbekende
is: deputaat der Friesche Zending, geregeld mode-
ramen-lid der Zending-Synode, van de laatste zelfs
voorzitter — had hij mij kunnen verzekeren: „Maar
U vergist zich, Ds van Dijk is niet in 1936 onverhoord
veroordeeld!" — ik zou hem heel, heel dankbaar zijn.
Want daarmee zou deze blaam niet op de Generale
Synode rusten.

Maar dat zegt hij niet! En indien één het kan
weten, of Ds van Dijk wel of niet bij de behandeling
der zaak ter Synode gehoord is, dan toch zeker Ds
van Dijk zelf. En die weet daarvan niet af!

Vervolgens:

Dat is me een oorzaak van droefheid. En van harte
wil ik er aan meewerken, dat dit prestige weer her-
steld wordt! Echter niet in den weg van wat verkeerd
is, goed te praten, of dood te zwijgen. Wel in den

weg, dat mogelijk onrecht worde hersteld, en het
voor ieder weer duidelijk worde: Waar ook het recht
wankelt, bij onze meerdere vergaderingen is het vol-
komen veilig!

Voorts gaat het protest tegen mijn misbruikmaking
van het feit, dat de zaak-Ds van Dijk in comité moest
worden behandeld.

Ik weet niet zeker, wat Dr G. hiermee bedoelt. Ik
heb van dat feit heelemaal geen gebruik gemaakt.
Maar misschien wil hij daarmee zeggen, dat ik zoo
niet had mogen schrijven, omdat ik kon weten, dat
niemand der gewezen Synode- en Commissieleden
zich daar tegen kon verdedigen.

Ik merk daartegen op, dat mijn schrijven o.a. ging
tegen de houding der Afzonderlijke Vergadering, die
Ds van Dijk niet als lid der Vergadering toeliet. Dat
heeft met het vergaderen-in-Comité niet te maken.

En voorts tegen het feit, dat Ds van Dijk niet ge-
hoord werd en anderen, die bij de zaak betrokken
waren, wel in de gelegenheid waren zich uit te spre-
ken. Ik betwijfel het echter, dat, stel eens, dat ik
me hierin vergiste, het in-comité-vergaderen een be-
letsel zou wezen, om dit tegen te spreken.

Tenslotte:

Aan den anderen kant — nu Dr G. het me kwalijk
schijnt te nemen, dat ik een „beschuldiging" uit-
spreek, waartegen de betrokkenen zich niet kunnen
verweren; nu moet ik daaruit wel afleiden, dat hij
het van de Generale Synode ook niet zal goed kunnen
praten, dat deze Ds van Dijk beschuldigt, zonder dat
hij kennis heeft kunnen nemen van die beschuldi-
gingen en heelemaal niet in de gelegenheid geweest
is, zich daartegen te verdedigen!

Erger voor mij is, dat Dr G. verklaart, dat mijn
stuk zeer eenzijdige voorstellingen en verdacht-
makingen bevat.

Zoolang hij echter niet aangeeft, waarin deze be-
staan, ga ik daarop niet in.

Alleen constateer ik wel, dat hij hier beschuldigin-
gen uitspreekt, die hij niet bewijst.

„Zulke eenzijdige voorstellingen en verdachtmakingen
(welke?) herinneren aan de actie tegen de
Synode van Assen van 1926", heet het dan.

Wat dat met de zaak te maken heeft, begrijp ik niet.

Ik wil geen actie tegen de Synode. Maar ik wil
ook niet erkennen, dat een Synode onfeilbaar is. En
meen ook het recht te hebben, om uit te spreken,
dat ik me over een of andere daad der Synode be-
droef, als ik tegelijk de gronden noem, waarop die
droefheid rust, en dat doe uit liefde tot de kerk.

Wil Dr G. dat noemen actie-voeren tegen de Synode
à la 1926, dat is voor zijn verantwoording.

En dan volgt nog een vraag aan mijn adres: „Weet
de schrijver niet, dat Ds van Dijk ongeveer al zijn
collega's op Java heeft aangeklaagd?"

Ja, dat weet ik zeer goed. Ik weet zelfs wel meer.
Ik weet ook, dat eerst bijna al de collega's van
Ds van Dijk op Java hem hebben beschuldigd van
allerlei dingen in een schrijven aan de Generale De-
putaten, waarin ze tegelijk aan de Generale Deputaten
het recht gaven, van dat schrijven gebruik te maken,
waar ze dat gewenscht of noodzakelijk achten; en
ook dat Ds van Dijk ze vermaand heeft die beschul-
digingen in te trekken; en ook, dat ze tegen Ds van
Dijk gezegd hebben: „Als ge dan denkt, dat we af-
wijken van de Gereformeerde lijn, heb dan den moed
ons bij onze kerkeraden aan te klagen; en ook, dat
onze Heiland Zelf gezegd heeft, dat, wanneer een
broeder tegen ons gezondigd heeft en hij naar ons
vermaan niet luistert, dat we het dan der gemeente
(d.i. den kerkeraad) zullen zeggen.

Dat alles weet ik.

„Dus dan hadden naar den door hem gestelden
regel al de collega's op Java door de Synode moeten
worden gehoord", gaat Dr G. verder.

Wie met die „hem" bedoeld is, blijkt niet duidelijk.
De schrijver (onderget.) of Ds van Dijk?

„Doet er ook weinig toe, want die regel is noch
door den een, noch door den ander gesteld. Die regel
bestond reeds lang vóór er een zaak-Ds van Dijk was.

En voorts gaat het beweren van Dr G. niet op.

Want de collega's waren niet aangeklaagd bij de
Generale Synode; maar bij de kerkeraden; terwijl
bovendien (naar ik meen te weten) een tweetal col-
lega's ter Synode aanwezig waren; één in elk geval.

Over den psalmbundel van Ds H. Hasper.

Over de psalmberijming van Ds Hasper gaven we ons
oordeel; naast groote waardeering hadden we ook ern-
stige bezwaren. Zonder eenige ruggespraak met ons
kwam de heer Jan Zwart voor wat het muzikale ge-
deelte betreft, ook tot het uitspreken van ernstige be-
denkingen. We zouden het hierbij — ook al uit reve-
rentie voor de veelszins uitnemende prestaties van
Ds Hasper — gelaten hebben, ware het niet, dat hier
en daar de indruk gevestigd was, alsof de stem van
„De Reformatie" vrijwel een eenzame, misschien wel
ietwat eenzellige was. In zulke omstandigheden, die
in Nederland nog al goedkoop in het leven te roepen
zijn, is het goed, ook eens anderen te hooren. „Het
Handelsblad" sprak zich in een artikel van Ds B. J.
Aris te Amsterdam ook uit. We lezen o.m.:

De bijna Amerikaanse reclame, die gemaakt wordt
voor „Het Boek der Psalmen", van de hand van Ds H.
Hasper, heeft een zekere hausse-stemming geprodu-
ceerd, die het schier onmogelijk maakt om onbewogen
zijn oordeel over dezen bundel kenbaar te maken.
Van „Het Boek der Psalmen" is gelijktijdig een editie
voor protestanten en een voor roomsch-katholieken
verschenen, de laatste voorzien van de kerkelijke goed-
keuring. Alleen dit feit is reeds een gebeurtenis van
belang.

De A.V.R.O. heeft besloten den bundel van Ds Hasper
bij de morgenwijdingen te gebruiken. Prof. Dr H. Th.
Obbink, Dr J. R. Callenbach en Ds J. W. A. Klink-
hamer Bredius hebben een verzoek tot de Synode
gericht om een zoodanige wijziging der kerkelijke
reglementen aanhangig te maken, dat uit den bundel
van Ds Hasper in de officiële godsdienst oefeningen

der Ned. Herv. Kerk mag worden gezongen. Aan som-
mige classicale vergaderingen is adhaesie aan dit
verzoek gevraagd. Ik hoorde zelfs, dat de classis Zut-
phen der Ned. Herv. Kerk er een buitengewone classi-
cale vergadering aan zal wijden, waarin Ds Hasper
gevraagd is zijn werk toe te lichten. Volgens een
krantenbericht is in het departement van Onderwijs,
onder leiding van den minister, een gecombineerde
vergadering van hoofdamtstenaren van dit departe-
ment met inspecteurs van het gymnasium en middel-
baar onderwijs en den inspecteur van de onderwijs-
opleiding gehouden, in welke vergadering de minister
zijn medewerking heeft beloofd voor maatregelen,
liggende binnen de sfeer der overheidsbemoedigen,
voor zoover mogelijk, om den arbeid van Ds Hasper
ook aan het onderwijs ten goede te laten komen.
Menige recensie van deze bundels in de kerkelijke
pers stroomde zoo over van enthousiasme, dat ze meer
op een geloofsbelijdenis dan een boekrecensie geleek.
Na afloop van een officiële godsdienst oefening in
een der Ned. Herv. Kerken te Rotterdam werd een
zangoefening gehouden met de nieuwe psalmbewer-
king Ds Hasper; voor Amsterdam staat een dergelijke
zangoefening op stapel. De hausse-stemming is on-
miskenbaar.

Na eenige voorbeelden te hebben gegeven, vervolgt
de schrijver:

Het komt mij echter voor, dat de beoordeeling van
den psalmbundel van Ds Hasper op een bedenkelijke
wijze vertoebeld wordt doordat men instemming met
de idealen van Ds Hasper verwart met instemming
met de verwerkelijking, die hij er aan heeft
gegeven.

Schrijver heeft hier en daar bezwaar tegen de taal
van Ds H.'s bewerking, en vervolgt dan:

Hier komt nog bij, dat de bundel veel te weinig
rekening houdt met het feit, dat allerlei verzen uit
de vertaling van 1773 tot een geestelijk eigendom der
gemeente zijn geworden, waaraan een zoodanige ge-
wijde traditie zich heeft gehecht, dat men ze nooit
zal willen missen. Wanneer men bijv. de bekende en
geliefde verzen uit Psalm 25, 43, 68, 84, 86, 95, 97, 98,
103 en 139 in dezen bundel terug zoekt, vindt men
hier en daar wel een zin; soms een vers, uit de be-
rijming van 1773 overgenomen, maar hij mist er meer
dan hij terugvindt. Dit is een belangrijk bezwaar
tegen de bewerking van Ds Hasper, dat hij te weinig
rekening heeft gehouden met de werkelijke practijk.
De bekende regel

„k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên

zal toch niet gauw verruild worden voor Haspers:

„k Zal eeuwig roemen, Heer, uw goedertierenheid,

welke laatste regel noch om den Hebreuwschen
grondtekst, noch om de melodie noodig was. Er is
toch ook niemand, die het wagen zal in 't Wilhelmus
den regel „En Prince van Oranje" te veranderen
om de melodie. Heel wat verzen uit de berijming van
1773, die toch nooit gezongen worden — en dat zijn
er vele! — zal ieder graag door betere vervangen
zien, maar bepaalde geliefde goede verzen zal men
nooit willen opgeven, tenzij een dichter opstond, die
een nieuwe psalmberijming gaf van een dergelijke
aansprekende taal en geest, dat men meer terugkreeg
dan men op gaf. Maar dat zal dan een andere dichter
moeten zijn dan Ds Hasper.

Ook de muzikale beteekenis wordt onderzocht:

Behalve het literaire en het kerkelijke is er nog
een musicologisch bezwaar tegen den bundel.
Ik noem daarvan alleen de triolen en de rusten. Wat
dit aangaat onderschrijf ik geheel het oordeel, dat
Ds A. B. te Winkel, Ned. Herv. pred. te Den Haag,
in de laatste „Kroniek" van „Onder Eigen Vaandel"
geeft: „Neen, hoeveel eerbied wij ook hebben voor
het werk van Ds Hasper, het is te vroeg, om nu al
te roepen: wij moeten het in de kerk zingen. Aan een
nieuwe berijming voor de kerk zijn wij door dit werk
nog bij lange na niet toe. Het mag een eerste stap
zijn. Meer dan een eerste is het niet. En als waar
is, wat wij van de melodiën hooren, dan is het voor
ons zelfs de vraag of het een eerste stap is. Laat men
nog gerust wat wachten, alvorens men het op de
scholen gaat invoeren".

Schrijvers conclusie is vrijwel gelijk aan de mijne:

Toch geloof en hoop ik, dat er uit al dezen toe-
gewijden arbeid nog veel goeds kan voortkomen. Indien
daaruit voortkomt — en dat lijkt mij lang niet on-
mogelijk — dat er een nieuwe berijming komt van
alle verzen die in de berijming van 1773 zijn bedor-
ven, ja misschien zelfs een volledige nieuwe berij-
ming, waardoor de bijbelsche psalmen weer beslag
krijgen op ons volk, en indien mede door het werk
van Ds Hasper de schat der oorspronkelijke melodien
weer wordt geopend en in ieders werkelijk bezit wordt
gebracht, dan zou dit een enorme geestelijke betee-
kenis hebben. Maar daarvoor is dan noodig een andere
bewerking der psalmen dan Ds Hasper thans gegeven
heeft. Daarom is ook mijn oordeel over deze psalm-
bewerking: het mag een eerste stap zijn, meer dan
een eerste is het niet. Het is zelfs de vraag of het
een eerste stap is.

Ik zou, wat het laatste betreft, volgaarne spreken
van een ernstigen oproep tot, en een waardevolle hulp-
verleening bij het nemen van een eersten (officiëlen)
stap.

In een tweede artikel in hetzelfde blad komt Ds Aris
nog eens terug op de kwestie. We vernemen dan iets
over besprekingen, die binnenkamers gevoerd zijn:

Aan de door de Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk
ingestelde commissie tot samenstelling van een nieu-
wen liederenbundel, heeft onlangs de Alg. Synodale
Commissie een oordeel omtrent Ds Haspers psalm-
bewerking gevraagd. Het spreekt wel vanzelf, dat de
Alg. Synodale Commissie op het oordeel der genoemde
liederenbundel-commissie geen prijs zou hebben ge-
steld en het zelfs niet zou hebben gevraagd, indien
deze liederenbundel-commissie niet in volkomen vrij-